

Kulturmiljöprogram för landsbygden

Delområde:

BERGSTRÖMSHUSEN

250814

Godkänd av stadsbyggnadsnämnden 2025-09-09

Staffanstorps
kommun

Projektorganisation

Staffanstorps kommun:

Thomas Lexén, stadsarkitekt

Karolina Gnosselius, plan- och exploateringschef

Hedvig Johnsson, GIS-ingenjör

Amanda Nordenbris, bygglovhandläggare

Konsulter:

Emma Pihl, Uppdragsansvarig FOJAB

Karl Johan Kember, Arkitekt, Certifierad sakkunnig kulturvärden (k), FOJAB

Klara Stigner, Arkitekt, FOJAB

Bilder

Illustrationer, kartor och foton är framtagna av FOJAB och Staffanstorps kommun.

Inledning

Målet med *Kulturmiljöprogrammet* är att det ska ge en ökad förståelse för vilka kvaliteter i den byggda miljön som bidrar till historiska och kulturella värden och öka kunskapen om, förståelsen för och stoltheten över dessa. *Kulturmiljöprogrammet* behandlar både specifika och generella kulturhistoriska och sociokulturella värden i bebyggelsen på Staffanstorps landsbygd, med fokus på dess bymiljöer. Syftet är att uppmuntra kommunens boende och fastighetsägare att glädjas åt dessa värden, och att de ska kunna se, förstå och förvalta kvalitéer och karaktärsdrag som är kännetecknande för miljöerna. De kulturhistoriska värdena på landsbygden, oavsett om de kan kopplas till landskapet, gårdsbebyggelsen, gatehusen och torpen, de offentliga byggnaderna, kyrkoanläggningarna eller prästgårdarna, utgör en viktig identitetsskapande resurs för det nutida och framtida Staffanstorp och dess invånare.

Kulturmiljöprogrammet har två huvudfunktioner:

- Som inspiration och information till invånare och fastighetsägare inför förändringar av det egna huset.
- Som vägledning i kommunens myndighetsarbete, t.ex. för att fatta välgrundade beslut i lov- och planärenden utifrån reglerna i Plan- och bygglagen (PBL).

Kulturmiljöprogrammet är också en del i arbetet med att värna om och tillgodose de kulturhistoriska värden som beskrivs i det nationella miljömålet "God bebyggd

miljö", enligt vilket det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap ska bevaras, användas och utvecklas.

Plan- och bygglagen

Kulturmiljöprogrammet ska fungera som en vägledning i den fysiska planeringen och vid lovprövningar – processer som innebär bedömningar och avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen. Plan- och Bygglagen (PBL) anger hur den byggda miljön ska utvecklas, men även hur kulturvärden ska skyddas och ny bebyggelse anpassas till platsen. Detta görs bl.a. genom PBL 2:6, som anger att kulturvärden och kulturmiljö är ett allmänt intresse, förvanskingsförbudet 8:13, kravet på underhåll 8:14 och varsamhetskravet 8:17. Även paragraferna PBL 4:15-16 och 8:15, som behandlar reglering av bebyggelse i detaljplan och områdesbestämmelser, är av stor betydelse för kulturmiljöns hantering. Reglerna omfattar såväl byggnader som allmänna platser, tomter och anläggningar liksom stads- och landskapsbilden i stort.

Sockerbitar och sockerkorn

Det urval av byggnader och bebyggelsemiljöer med kulturhistoriska värden som har gjorts delas in i sockerbitar och sockerkorn utifrån PBL:s förvanskingsparagraf och varsamhetskrav.

En **sockerbit** är en *särskilt värdefull* byggnad, antingen på grund av dess egna värden eller för att den utgör en väsentlig del i en särskilt värdefull bebyggelsemiljö. Byggnaden är välbevarad till sin karaktär och av stor betydelse för den byggda miljön i kommunen. Det kan innebära att den tydliggör tidigare samhällsförhållanden eller samhällsutvecklingen lokalt, regionalt eller nationellt, utgör en källa till kunskap om äldre material och teknik eller har en hög ambitionsnivå med avseende t.ex. på konstnärlig och arkitektonisk gestaltning. I begreppet ligger att byggnaden särskilt väl ska belysa ett viss förhållande, eller i sitt sammanhang ha få motsvarigheter som kan belysa samma förhållande. För dessa byggnader bör förvanskingsparagrafen tillämpas, vid sidan om varsamhetskravet som gäller för all bebyggelse. Om en detaljplan upprättas där en sockerbit ingår, bör dess kulturvärden preciseras genom skydds- och/eller varsamhetsbestämmelser, och den bör omfattas av rivningsförbud. För denna särskilt värdefulla bebyggelse kan det i vissa fall vara aktuellt med fördjupade antikvariska undersökningar inför ev ombyggnader.

Ett **sockerkorn** är en *värdefull* byggnad som i grunden kan ha samma kvaliteter som en sockerbit, men som inte är lika välbevarad och/eller där dess kulturhistoriska värden och betydelse för den byggda miljön i kommunen inte är lika framträdande. Om en detaljplan upprättas där byggnaden ingår, bör dess kulturvärden preciseras genom varsamhetsbestämmelser.

Förutsättningar Bergströmshusen

Geografiskt sammanhang

Bergströmshusen ligger strax söder om Höje ås dalgång, på åkermarken mellan Uppåkra och Lund. Bebyggelsen börjar precis nedanför Lunds kommungräns vid södra rondellinfarten till staden, och avgränsas av vägar i alla väderstreck (motorväg E22, landsväg 110 mot Flackarp, Kävlinge och Staffanstorp och landsväg 110, Gamla Lundavägen, mellan Lund och Malmö). Det omgivande landskapet präglas av de storskaliga trafiklederna men också av det öppna odlingslandskapet med friliggande gårdar och närheten till stadsbebyggelsen i Lund i norr.

Länsstyrelsens kulturmiljöprogram

Kulturmiljöstråk: Södra stambanan

Bergströmshusen ligger inom det område som pekas ut som kulturmiljöstråk för Södra stambanan. År 1856 öppnade Skånes första järnväg mellan Malmö och Lund. Detta var första etappen på Södra Stambanan, som successivt drogs norrut genom Skåne och 1862 nådde Smålandsgränsen. Södra stambanan var av stor betydelse för förbindelserna inom Sverige och är ett viktigt och levande dokument över järnvägsbyggande som fortfarande har stor betydelse i den svenska infrastrukturen.

Kulturmiljöstråk: Landsvägen Malmö - Lund, första motorvägen

Bergströmshusen ligger inom det område som pekas ut som kulturmiljöstråk för Landsvägen Malmö-Lund. Landsvägen Malmö-Lund ingår i det forna förbindelsestråket till nordöstra Skåne. Vägen för idag genom tätorterna Arlov, Åkarp och Hjärup och genom ett numera ganska urbant präglat jordbrukslandskap. Sträckningen har lång kontinuitet och kan beläggas till åtminstone tidigt 1800-tal. Vägen är sannolikt mycket äldre än så. Vägen leder till stor del än i dag i den äldre sträckning som finns återgiven på Skånska rekognosceringskartan (1812-1820). I huvudsak är sträckningen intakt vilket är ett starkt skäl för att bevara den framåt i tiden.

Kulturmiljön längs vägen med alléer och den för byarna karaktäristiska bebyggelsen med spår från olika verksamheter och tidsepoker gör åkandet till en upplevelse utöver det vanliga. Motorvägen, som Sveriges första autostrada är ett viktigt dokument över den utbyggnad av infrastrukturen som genomförts sedan 1950-talet.

Detaljplaner

För Bergströmshusen finns flera detaljplaner som reglerar de nyare delarna av bebyggelsen.

Övergripande bykaraktär Bergströmshusen

Bergströmshusen omgärdas av träd, bland annat oxel och hassel, och bullervallar som ger skydd mot de öppna åkrarna och det högintensiva trafiklandskapet. Närmast motorvägen i öster finns en grön zon med dagvattenmagasin. Kommunikationerna i tätorten är goda men service saknas helt, vilket ger Bergströmshusen tydlig karaktär av pendlarsamhälle/sovstad. Infarten till området sker västerifrån, vid det numera öppna markområde som fram tills 2024 hyste en stor trädgårdsanläggning.

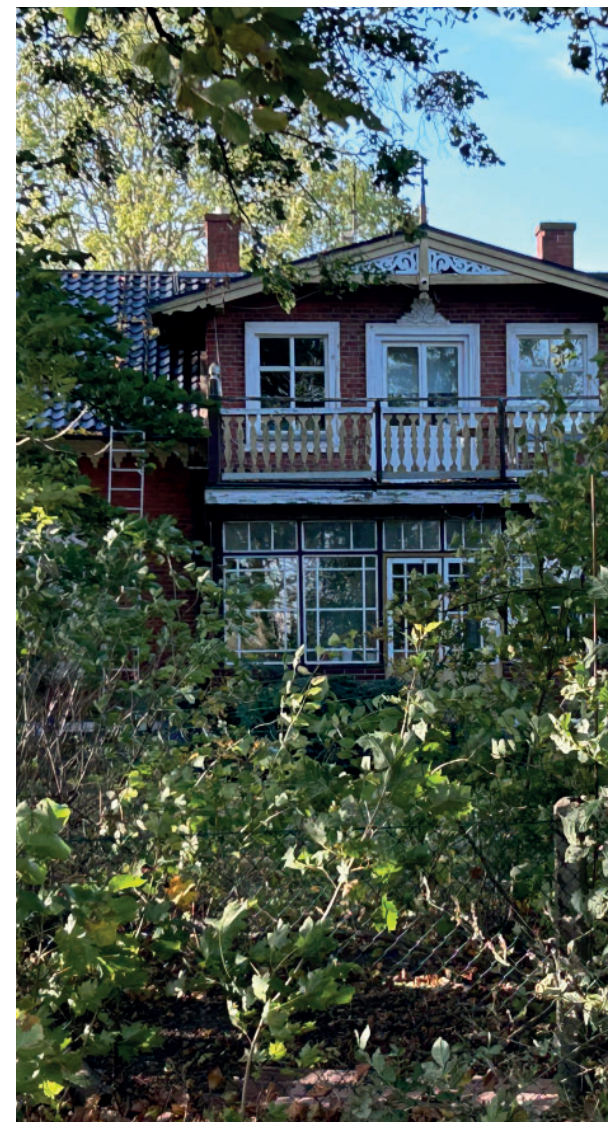
Bergströmshusen framstår vid första anblick som ett typiskt villaområde från 2000-talets början, men dess historia börjar egentligen kring sekelskiftet 1800-1900. Från denna tid kommer ett antal egna hem längs Bergströms väg, hus som idag är av varierat skick och bevaringsgrad, men som ligger fint och väl samlade kring den ålderdomligt smala och trädkantade gatan. Huvudgården Louiseberg ligger i nordöstra hörnet av området, något isolerat i randen av den moderna villabebyggelsen.

Småhusen från 2000-talet ligger samlat mellan Louiseberg och egna hemmen, mestadels med långsidorna ut mot en gemensam rundkörsel. Villaarkitekturen är enhetlig och med vissa traditionella inslag som frontespiser, homejor och brädklädda gavelrösten. De bryter välgörande av i en helhet där vitputsade väggar, gråa fönster och röda tak dominerar. Gång- och cykelstråk kompletterar vägnätet och leder till en zig-zagformad park i områdets mitt. Kring Pihls

väg söder om parken, ligger de så kallade Jakrihusen, några villor med liknande skånskinspirerad karaktär som de Jakri AB uppfört i stor omfattning i Flackarp. I närheten märks även några bostadshus från 1930- och 40-talen.

Till Bergströmshusen hör även ett antal enfamiljshus av olika ålder ut mot Gamla Lundavägen. Den historiskt viktiga trafiksträckningen, som tidigare gick genom tätorten, har förlorat något av sin roll sedan den gjorts till återvändsgata i norr och vägpartiet ersatts av en ny huvudled väster om bebyggelsen. Utan de trädrader som en gång kantade vägen och gav miljön en representativ karaktär upplevs gaturummet som odefinierat. De kulturhistoriskt mest intressanta husen längs Gamla Lundavägen ligger runt vägkorset med Per Anders väg.

I syfte att läka området och att förbinda Bergströmshusens delar med varann, planeras för Pihlängen, ett nytt område med cirka 150 villor söder om Pihls väg och matargatan in till Bergströmshusen västerifrån. Enfamiljshusen ska ha liknande storlek och karaktär som småhusen i norr; moderna men med inspiration av det skånska och traditionella. Detaljplanen bygger vidare på de senaste decenniernas utveckling av området, där det öppna, kulturhistoriska jordbrukslandskapet med spridda gårdar successivt förtätats till förmån för en allt mer kompakt villabebyggelse. På sätt växer Bergströmshusen, Lund och Hjärup i allt högre grad ihop.

Bergströmshusen sett från nordväst

Historisk utveckling Bergströmshusen

Arkeologiska fynd i området kring nuvarande Bergströmshusen, bland annat gravhögarna kring trafikleden Höje å och fyra boplatser där spår hittats av flera olika gårdskonstruktioner, vittnar om att trakten varit bebodd sedan åtminstone äldre bronsåldern. Sannolikt uppstod en mer koncentrerad bebyggelse här i övergången till järnåldern, med hus och funktioner som på något sätt understödde verksamheten i närbelägna Uppåkra. Vid denna tid fungerade Uppåkra som central plats för religion, politik och handel i nordöstra Skåne.

Fornsök (www.fornsok.se), Riksantikvarieämbetet

Sedan den kyrkliga makten överförs till kristenheten i Lund under slutet av vikingatiden, förlorade Uppåkra sin betydelse och bebyggelsen tunnades ut.

Området som idag utgör Bergströmshusen användes sedan som odlingsmark ända in på 1800-talet. Närmsta granne var lundagården Hunnerup, som ägts av domkyrkan sedan 1547. Gårdens avkastning användes till fattigvård. Någon mer omfattande bebyggelse uppstod inte i trakten förrän efter skiftesreformerna, då kyrk- och bondbyarna i hög grad splittrades upp och nya gårdar byggdes i åkerlandskapet. Bland annat

Skånska rekogniceringskartan, 1810-talet

uppfördes gården Louiseberg (Stora Uppåkra 2:94), som finns med på Generalstabskartan från 1865. Gården lades intill dåvarande Östra Landsvägen (idag Gamla Lundavägen) som fungerat som trafiklänk i området sedan medeltiden. Stråket byggdes ut på 1840-talet under C G Beijers ledning till landsväg mellan Malmö och Lund, landets första så kallade chaussé, som syftade på att vägen var täckt av kalk (franska *chaux*). I mitten av 1870-talet sattes träd på ömse sidor om vägen, en allé som idag till stora delar är avverkad.

Generalstabskartan, 1865

Genom avsöndringar från huvudgården under 1800-talets andra hälft, uppstod en egnahemsbebyggelse med envåningshus för jordbruksarbetare och deras familjer öster om lantbruket. Husen lades skyddat från Östra Landsvägen utmed en ny gata, Bergströms väg, som fick namn efter områdets första nybyggare. Sträckningen följde 1800-talets skiftesstrukturer och avslutades vid landsvägen mellan Flackarp och Knästorp.

Egnahemsbebyggelsen kompletterades successivt, främst under 1930-40-talen genom markupplåtelser på östra sidan av Bergströms väg, och framför allt kring Pihls väg och Gamla Lundavägen. Genom nybyggerna började Bergströmshuset växa ihop med Fredentorp i sydöst. Utöver bostäder uppfördes en handelsträdgård med växthus runt infartsgatan från Gamla Lundavägen. Plantskolans sista ägare Öspab bedrev verksamhet här 1995- 2024, innan anläggningen såldes.

2005 tog Staffanstorps kommun fram en detaljplan för marken mellan Bergströms väg och Louiseberg, i syfte att förtäta området med ca 50 villor. Husen skulle vara i 1,5 plan, utlagda med långsidorna mot de befintliga gatorna och en ny, inre rundkörsl parallell med gamla vägnätet. Mitt i området planerades ett grönområde, en allmänning med träd, buskar och lekplats. Kvarteren exploaterades av Myresjöhus under 2010-talet, sedan byggarbetet fördröjts av bland annat arkeologiska utredningar där områdets koppling till Uppåkra utreddes.

Häradsekonomska kartan, 1910-15

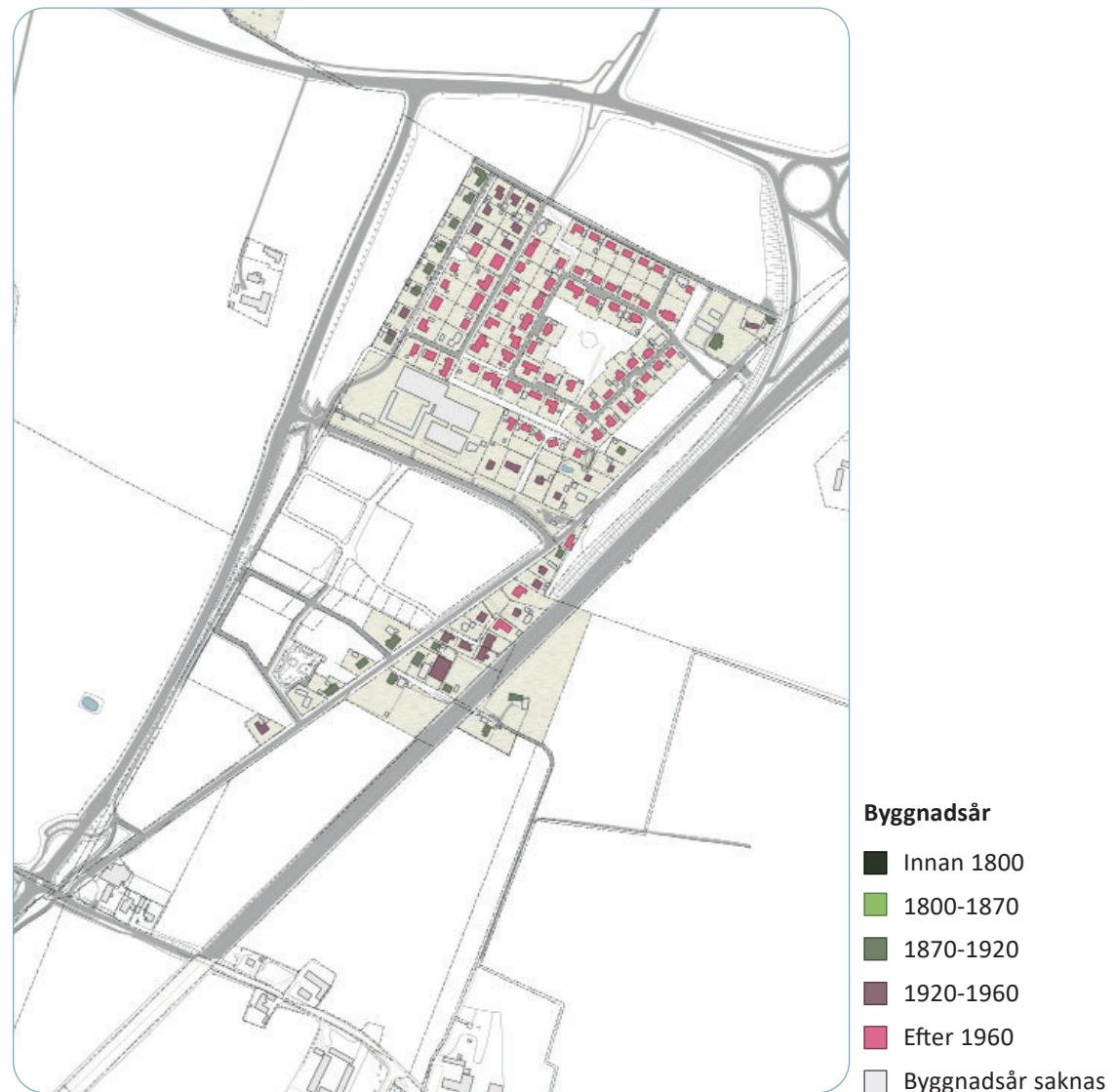

Ekonomska kartan, 1970

Bebyggelsens framväxt i Bergströmshusen

Huvuddelen av Bergströmshusens bebyggelse är nutida småhus, framför allt uppförda på 2000-talet. Några äldre hus är insprängda bland de moderna villorna, däribland gården Louiseberg. Längs Gamla Lundavägen och ut mot Bergströms väg, finns sammanhängande partier med hus från sent 1800-tal och framåt, som vittnar om områdets äldsta bebyggelsehistoria.

För de byggnader på kartan som inte pekats ut som sockerbitar eller sockerkorn på nästkommande sidor, kan det beroende på källa i vissa fall finnas felaktigheter i dateringar.

Byggnader med kulturhistoriska värden

Sockerbitar och sockerkorn i Bergströmshusen

Gård, Gamla Flackarpsv. 30, Stora Uppåkra 2:94

1884 (boningshus), Louiseberg

Gården Louiseberg från 1800-talet, med mangårdsbyggnad från 1884. Anläggningen är av särskilt värde som det äldsta huset i området, och som kvarvarande spår av den glesa jordbruksbebyggelse som präglade trakten fram till slutet av 1800-talet. Flera av gårdens byggnader har i sig arkitektoniska kvaliteter, där kombinationen av äldre och nyare byggnadsdelar vittnar om ett långvarigt och rationellt användande. Boningshuset av rött tegel är rikt dekorerat med vitputsade hörnkvadrar, listverk och påtaglig snickarglädje i schweizeraktiga gavelspetsar och lövsågade balustrader. Vackrast är verandan på baksidan, med nätta och spröjsade partier i original. Omgivande grönmiljö, kantad av träd, häckar, murar och smidesgrindar fungerar som gräns mot den väsensskilda, moderna villabebyggelsen.

Bostadshus, Gamla Lundav. 63 , Stora Uppåkra 2:93

Sent 1800-tal

Byggnad med tydligt representativ karaktär, uppförd under 1800-talets sista decennier. Finsidan är spegelsymmetrisk, avslutad av skorstenar på gavlarna. Huset skiljer sig tydligt från övriga i området och är, med sitt prominenta läge i vägkorset med den historiskt viktiga trafikleden Gamla Lundavägen, även viktigt ur miljömässig synpunkt. Fasaderna är murade i gult, maskinslaget tegel, prydda med horisontella band och omfattningar ovan fönstren. Sockeln är ganska hög och putsad. Fönstren är utformade med nätta korsposter och passar väl in, till skillnad från dörren mot gatan som har en mer avvikande, modern utformning. Huvudingången ligger på norra gaveln, ut mot den grusade uppfarten och trädgården. Taket är belagt med falsad bandplåt, lackerad i en ärggrön kulör.

Bostadshus, Gamla Flackarpsv. 2, Stora Uppåkra 2:26

Sent 1800-tal, om- och tillbyggt 2018

Familjevilla från sent 1800-tal, om- och tillbyggd av Pusterla & Jakobsson arkitekter, med högt arkitektoniskt värde. Den äldre huvudvolymen är inklädd i grå granitkeramikplattor av olika storlekar på både väggar och tak, vilket både förstärker dess arketypiska form och ger den en stark egen identitet. Sadeltaget är försett med solceller och kröns av en stor takkupa, som kragar ut över fasaden. Tillbyggnaden i vinkel är klädd med samma granitkeramik på en stomme av ytong, och har platt sedumtak. Huvudbyggnaden, flygeln och en äldre gårdslänga omsluter trädgården med sitt knotiga äppelträd. Längan har kvar sitt traditionella utseende, med listat papptak och väggar av korsvirke, i tydlig kontrast till de keramikklädda delarna. På så sätt stärks helhetsupplevelsen av miljön liksom mötet mellan gammalt och nytt.

Bostadshus, Bergströms väg 1, Stora Uppåkra 2:53
1941

Enbostadshus i 1½-plan med flera typiska 1940-talsattribut, såsom hög sockel, tvåluftsfönster utan spröjs satta längst ut i fasadlivet, brant tegeltak, nätta smidesdetaljer som pargrind och räcken och en sidoställd entré med trappa och skärmtak. Arkitekturen är robust, typisk för folkhemsarkitekturen, samtidigt som den står på funktionalistisk grund. Färgsättningen är sannolikt kraftigare än den ursprungliga, men varm och harmonisk med ockragul slätputs, engelskt röda snickerier och vita lister och omfattningar. Trädgården är lummig med vegetationen tätt inpå huset och en praktfull björk intill grinden. Till fastigheten hör ett dubbelgarage med väggar av strängpressat, räfflat tegel och två pardörrar, den ena klädd med fernissad karosseripanel.

Bostadshus, Bergströms väg 10, Stora Uppåkra 2:31,2:32
Sent 1800-tal

Typiskt egnahem, ursprungligen för två familjer men idag inrett som enbostadshus. Genom varsam renovering, där bland annat avvattningsrör, fönster och dörrar bytts mot nya men i hög grad efter äldre förlagor, ger huset ett genuint uttryck trots moderniseringen. Den grusade förgården har delvis stensatts och dolts bakom ett plank mot gatan, vilket gjort att den förlorat något av sin ursprungliga, enkla karaktär. Färgpaletten är traditionell med svart, avsatt sockel, vitputsade väggar och vinröda snickerier. På taken, som alltså saknar takfönster, finns gråroda, skifferliknande eternitplattor i diagonal täckning, sannolikt monterade en bit in på 1900-talet, kring de dubbla tegelmurade skorstenarna. Till fastighetens värden hör även garaget, sannolikt från 1900-talets första hälft, som är välbevarat och fint samkomponerat med bostadshuset.

Bostadshus, Bergströms väg 25, Stora Uppåkra 2:69
1947

Enplanshus med inredd källare, avfärgad i tidsenligt dämpad gråblå palett, och illustrativt för 1940-talets byggande. Dess enkla, rektangulära planform är intakt utan senare utbyggnader. Huset står mitt på tomten, i slutet av en plattsatt gång, som leder från gatan upp till den välbevarade entrén med betongtrappa, skört järnräcke och dörr klädd med fernissad träpanel. Ovan dörren sitter ett nätt skärmtak av plåt med infälld armatur. Även fönstren är tidstypiska, vitmålade två- eller treluftsfönster som sitter längst ut i de sparsamt dekorerade fasaderna. Fönstren är asymmetriskt placerade efter den invändiga planlösningen, på modernistiskt vis även över hörn. Taket är mer traditionellt, ett flackt pyramidtak belagt med lertegelpannor som avslutas av en markerad takfot.

Bostadshus, Gamla Lundav. 59, Stora Uppåkra 2:61

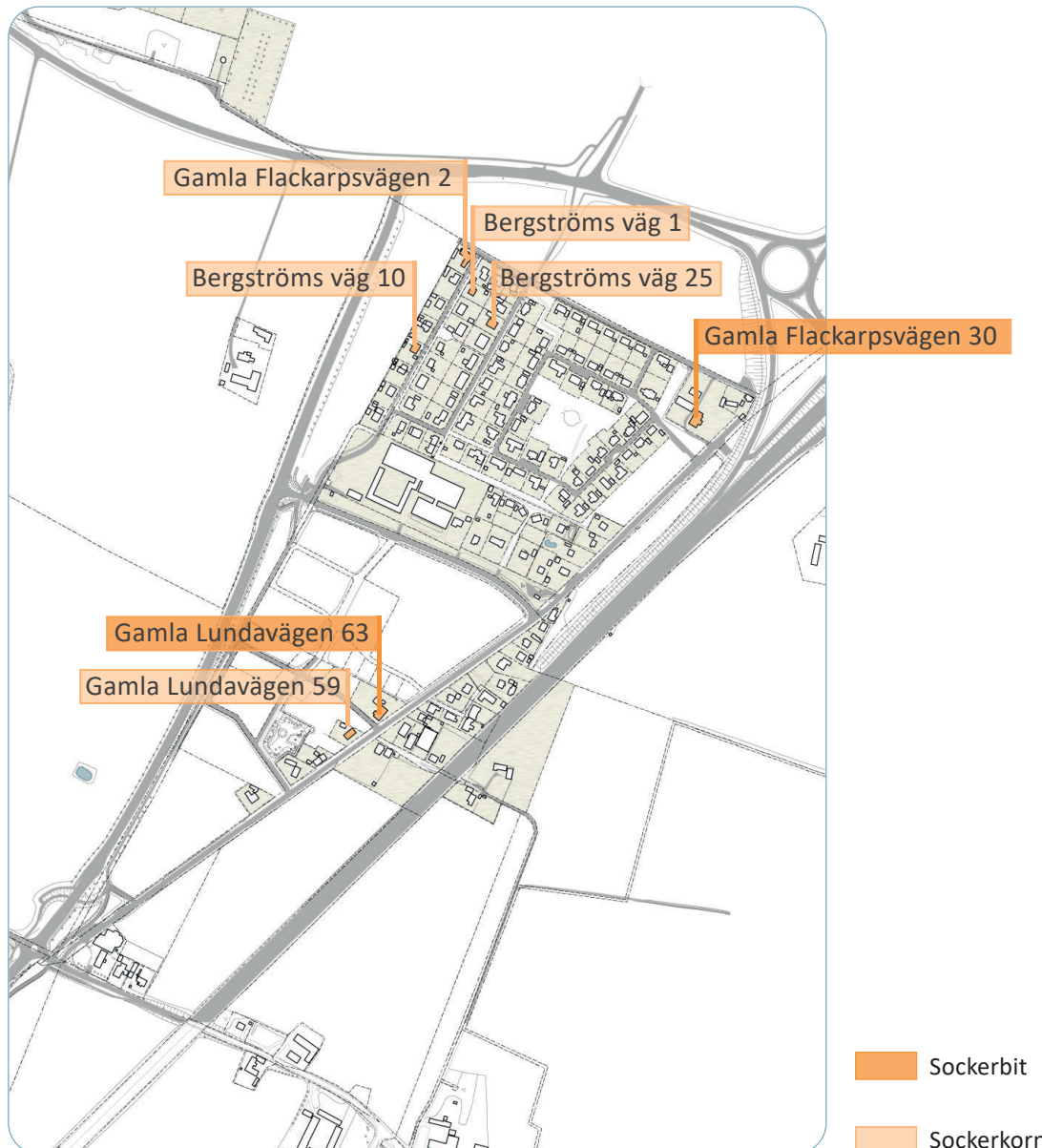
Sent 1800-tal

Långsmal privatbostad, sannolikt byggd för två familjer som egnahem under 1800-talets andra hälft. Byggnaden har vitputsade väggar, som står på en låg, något avsatt svartmålad stensockel. Fönster, gavlar och taktäckning är alla förnyade, men varsamt utförda och i enhetlig svart kulör. Fönstren är traditionellt sexdelade, röstena klädda med lockpanel och takfallen utförda med asfaltspapp runt fotrännor och i trekantlistade band. Genom takets skarpa vinkel och låga takfot, blir det moderna takfönstret väl påtagligt. Gatehuset saknar entré mot landsvägen. Istället ligger ingången på den privata nyttosidan, mot gårdsplanen och köksträdgården.

Miljöbilder från Bergströmshusen – Bergströmsvägen och Gamla Lundavägen

Byggnader med kulturhistoriska värden i Bergströmshusen

Tänk på !

För sockerbitar gäller:

Byggnaderna är särskilt värdefulla. Det finns ett stort värde i att bevara ursprungliga byggnadsdelar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad. Byggnaderna bör skyddas i områdesbestämmelser eller detaljplan och bör beläggas med rivningsförbud.

För sockerkorn gäller:

Vid förändringar finns det ett stort värde att bibehålla tidstypisk karaktär (ex material och proportionering) på ursprungliga delar och detaljer. Dessa delar omnämns under respektive byggnad och bör skyddas i områdesbestämmelser eller detaljplan.

Rekommendationer för Bergströmshusen

Vid all förändring och utveckling i bebyggelsemiljön, såväl av dess strukturer som enskilda hus, ska utgångspunkten tas i ortens historia och dess karaktärsdrag. Generellt bör inte bebyggelsemiljön utvidgas utanför de i *Kulturmiljöprogrammet* markerade områdena utan att detta föregås av fördjupad kulturmiljöanalys.

Byggnader med kulturhistoriska värden

För de byggnader som pekas ut som sockerbitar eller sockerkorn, det vill säga de byggnader med störst kulturhistoriska värden, ska de karaktärsdrag som är beskrivna för varje byggnad värnas.

Äldre gatustruktur och egnaheimsbebyggelse

Egnaheimsbebyggelsen från 1800-1900 ligger samlad kring den smala och trädkantade Bergströms väg, som följer 1800-talets skiftesstruktur. Både gatupartiet, den intilliggande bebyggelsens småskalighet och dess gröna inramningar bör bibehållas. Strukturen utgör en viktig rest från tiden då området började växa fram.

Gården Louiseberg

Louiseberg uppfördes efter skiftesreformerna då nya gårdar byggdes i åkerlandskapet. Anläggningen är den äldsta i Bergströmshusen, och är central att bevara som länk till områdets historia och framväxt. Både den detaljrika mansardbyggnaden i sekelskiftesstil och de ålderdomliga längorna bidrar till helhetsmiljön. Även gårdens yttre avgränsningar med grönska är viktiga att värna, både för gårdens pietetsfulla karaktär och som

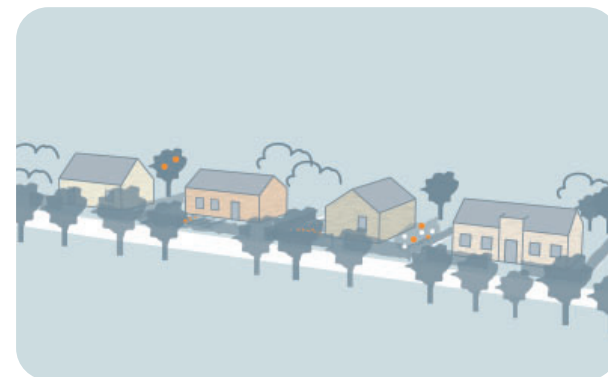
ram mot den väsensskilda bebyggelsestrukturen med moderna villor intill.

Gamla Lundavägen och intilliggande bebyggelse

Gamla Lundavägen har anor från medeltiden, men har genom omdragningar och framför allt motorvägens etablering förlorat mycket av sin historiska betydelse. Längs det gamla gatupartiet återfinns några av traktens mest kulturhistoriskt intressanta hus, som Louiseberg och bebyggelsen kring vägkorset med Per Anders väg. Vägsträckningen kan återfå något av sin forna glans genom att de glesa träden kompletteras, så att allén åter blir avläsbar. Eventuell ny bebyggelse som angränsar mot Gamla Lundavägen bör orienteras medvetet mot denna. Ett vanligt karaktärsdrag hos husen längs gatan, som bör beaktas vid nybyggnation, är dess uppdelning med en representativ finsida utåt gatan och en mer privat entré och trädgård inåt.

Bebyggelse som orienterar sig mot Gamla Lundavägen.

Småskalig bebyggelse med grön inramning längs den smala Bergströms väg.